

Corona en de kerk 'Het ongenueanceerde beeld van brute figuren die tijdens een pandemie samenkwamen klopt niet' **12**

Vergeeten vrouwen Bèta's stuiten op obstakels en vooroordelen

Rubens Meisjes Club Lam rekt af met de male gaze **14**

Oranjes onderzocht

Hoe koloniaal was ons koningshuis? 'Het zou pijnlijk zijn als ze er veel aan verdienen'

Burenruzie Tom Breedveld wint de Mare-Kooyker Kerstverhalenwedstrijd

Bestuurslid Minerva op non-actief gesteld na een vechtpartij

Een bestuurslid van studentenvereniging Minerva is op non-actief gesteld nadat hij een lid meermaals heeft geslagen.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Het gebeurde vorige week in de nacht van woensdag 7 op donderdag 8 december in de Breestraat, vlak bij de vereniging, bevestigt Minerva-voorzitter Daan Yesilkagit. 'Aanleiding was een gestolen schildje uit de sociëteit, waar het betreffende bestuurslid agressief op heeft gereageerd. Daar zijn we allemaal erg van geschrokken. We hebben besloten het bestuurslid op non-actief te stellen zodat we het eerst goed kunnen laten onderzoeken door ons tuchtcollege.'

Yesilkagit heeft donderdag de universiteit en gemeente ingelicht en vandaag de wijkagent op de hoogte gesteld. Er is vooralsnog door niemand aangifte gedaan. De mishandelde student bevestigt dat hij slachtoffer is van een geweldsincident, maar wil verder niets kwijt over de zaak. 'Alles wordt nog uitgezocht.' Ook op de vraag of hij aangifte gaat doen wil hij niet ingaan. 'Ik weet hoe het met hem is, maar heb van hem het

uitdrukkelijke verzoek gekregen niet te zeggen of hij iets heeft opgelopen en wat dat dan zou zijn', laat Yesilkagit weten. In een mail aan de leden schrijft het bestuur dat de dader op non-actief is gesteld en aanklacht volgt bij het interne tuchtcollege, 'dat het incident onafhankelijk en nauwkeurig kan onderzoeken'. Yesilkagit licht toe dat het om een voorlopige schorsing gaat, tot er een uitspraak is van de retinisten die in het tuchtcollege zitten. 'De schorsing wordt eventueel verlengd na uitspraak van het tuchtcollege.' Waarom het slachtoffer een Minervaschildje uit de sociëteit heeft meegenomen, weet Yesilkagit niet. 'Mischien wilde hij het op zijn kamer hangen, leden vinden het vaak mooi om iets uit de sociëteit te hebben.' Het is het tweede geweldsincident waar Minerva bij betrokken is in korte tijd. Eerder had tijdens een haloweenfeest een zware mishandeling plaatsgevonden op de sociëteit van de vereniging. Een student zou de keel van een andere student dermate lang hebben dichtgeknepen dat het slachtoffer bewusteloos raakte en op de grond viel. Het slachtoffer besloot aangifte te doen bij de politie.

Zware mishandeling bij Njord-gala

Tijdens het gala van roeivereniging Njord is een student slachtoffer geworden van een geweldsincident. De verdachte is een oud-bestuurslid, bevestigt de verenigingsvoorzitter.

DOOR EMIEL BEINEMA

Dat gala vond op 26 november plaats in kasteel De Berckt in Baarlo, Limburg. Volgens tips die *Mare* ontving, zou een date van een Njord-lid 'zinloos ernstig mishandeld' zijn. Appjes spreken van 'mma-style': 'iemand ligt op de grond en doorgaan met rammen'. De politie bevestigt dat er aangifte is gedaan van 'zware mishandeling'.

De voorzitter van Njord, Myrthe Beijnvoot, bevestigt dat het incident heeft plaatsgevonden: 'Er waren een externe date en een Njord-lid bij betrokken.' De verdachte is een oud-bestuurslid.

Wat er precies is gebeurd, is nog onduidelijk. Volgens sommige verhalen heeft het slachtoffer de vriendin van het voormalig bestuurslid laten schrikken, wat aanleiding geweest zou zijn voor de mishandeling. 'Ik was er zelf niet bij', vertelt Beijnvoot. 'Het is wel duidelijk dat er voor het incident iets is voorgevallen, maar ik weet niet wat. Anderen wel, maar je hoort nu allerlei verschillende verhalen, dus het is goed dat de politie onderzoek doet. We staan er ook helemaal achter dat het slachtoffer aangifte heeft gedaan.' Hoe het nu met het slachtoffer gaat, kan ze om priva-

cyreden niet vertellen, maar wel dat het een serieuze incident was.

'Het was zo ernstig dat iemand daar best heftig uit is gekomen.' De dag erna is het slachtoffer door andere leden naar het ziekenhuis gebracht 'en een paar dagen later is hij nog eens naar de huisartsenpost geweest', aldus Beijnvoot. Woordvoerder Caroline van Overbeeke van de universiteit bevestigt dat Njord de mishandeling bij hen gemeld heeft, maar wel pas bijna een week later. Van Overbeeke: 'We hadden liever gehad dat ze het iets eerder hadden gemeld. En dat hebben we ook aangegeven aan het bestuur.'

Beijnvoot kan zich niet in die kritiek vinden: 'We hebben het echt snel na het incident gemeld. Ik heb ons mediabeleid gevolgd en de contactpersoon bij de universiteit gebeld, maar die was onbereikbaar. Het duurde een paar dagen voor ze terugbelde.'

Los daarvan heeft Njord volgens de universiteit goed gehandeld, schrijft Van Overbeeke: 'Ze hebben het bij ons gemeld en zich aan de afspraken gehouden. Zo is er goed contact met het slachtoffer, het lid is geschorst, en ze doen onderzoek naar het incident.' Die schorsing is, in ieder geval voorlopig, officieel. Beijnvoot: 'Op advies van de politie is de dader op dit moment niet welkom op de vereniging. Nadat we uit hun onderzoek meer weten, gaan we intern kijken of we daar zelf nog maatregelen moeten nemen en hoe het nu verder moet.'

Klachten over dure catering: 'Prijzen van UFB zijn te hoog'

Medewerkers van Rechten klagen over de hoge prijzen die het Universitair Facilitair Bedrijf (UFB) rekent voor de catering. 'Ik heb de alarmbellen gedeeld.'

DOOR VINCENT BONGERS

'Ik hoor van verschillende afdelingen dat er ontevredenheid heerst over het UFB', zei personeelsraadslid Elsemieke Daalder tijdens de faculteitsraadsvergadering Rechten. 'De prijzen voor de koffie en thee voor een vergadering, of drankjes voor een borrel worden te hoog gevonden.'

Daar komt nog bij dat de organisatie rond de catering ook niet 'altijd even soepel loopt'.

'Helaas ben je niet de enige die dit geluid laat horen', reageerde Alexander van Drooge, faciliteitsmanager van de faculteit.

'Ik ving dit al in de wandelgangen op, maar daar kan ik niet zoveel mee. Dus als er klachten en opmerkin-

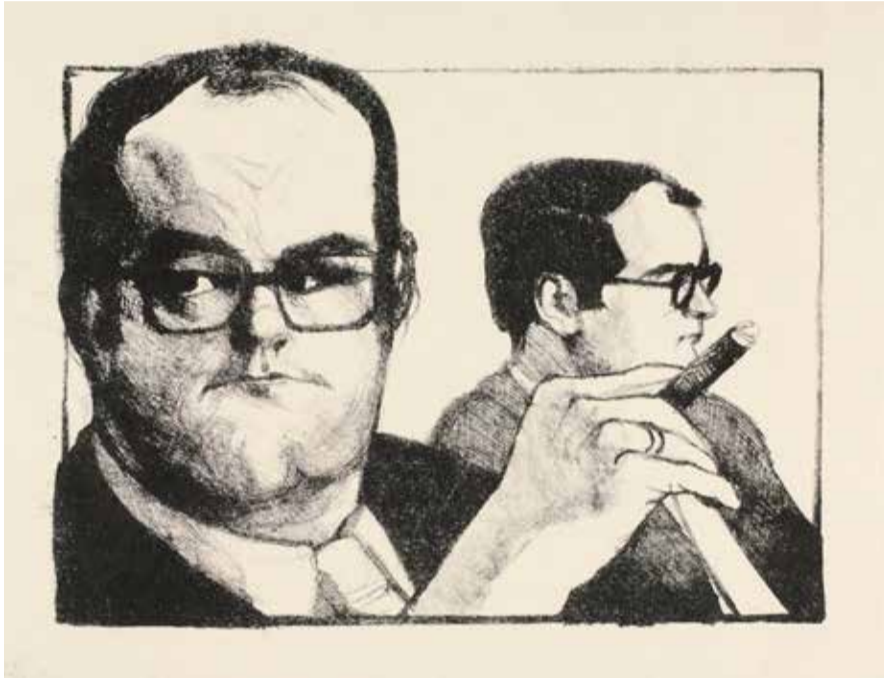
gen zijn, deel die met mij. Het liefst per mail, want ik ben een dossier aan het aanleggen. Heftige klachten speel ik meteen door aan het UFB om feedback te krijgen. Dat gebeurt ook niet altijd, daar moet ik vaak achteraan. Ik heb de alarmbellen die ik al hoorde gedeeld met het bedrijf.'

Van Drooge vindt ook dat het UFB tekort schoot. 'Een probleem bij het UFB is het personeelstekort, maar dat wil ik niet aanvoeren als excuus.'

Personeelsraadslid Gert Jan Geertjes vroeg waarom de prijzen zo exorbitant zijn. 'De prijzen zijn hoger dan als je buiten de faculteit catering organiseert.' Van Drooge kon dat niet bevestigen. 'Ik ga ervan uit dat je onderzoek hiernaar hebt gedaan. Het college keurt de prijzen goed. Hoe die prijzen precies zijn opgebouwd weet ik niet.'

'Het signaal is duidelijk', zei decaan Joanne van der Leun. 'Het is echter fijn als er concrete klachtenmeldingen binnenkomen, dan kunnen we het gesprek met het UFB beter voeren.'

Rector geeft toe: schilderij wegghalen was 'onhandig'

Litho's van Rein Dool van Leidse universiteitsbestuurders, die als studie dienden voor het weggehaalde schilderij. Linksboven: Jankarel Gevers en Will Koppelaars, rechtsboven: Dolf Cohen, links onder: Herman Hendrik Maas, midden: Nanne Fokke Hofstee en rechtsonder: Kees Cath. Foto's Rijksmuseum

Het werk van schilder Rein Dool werd een maand geleden tijdens een volgens de universiteit 'ludieke en spontane actie' van medewerkers van de muur van een van de vergaderruimtes in het Academiegebouw gehaald en vervolgens omgedraaid tegen de wand gezet. Het schilderij toont het college van bestuur uit 1974, onder wie rector magnificus Dolf Cohen. De medewerkers ergerden zich aan de rokende witte mannen.

De actie leidde tot een lawine aan kritiek. Er werden Kamervragen gesteld en pvda-icoon Job Cohen bood met zijn broer Floris zelfs aan om het college bij te spijkeren over het schilderij waarop zijn vader Dolf is afgebeeld. Uiteindelijk besloot het college het werk voorlopig terug te hangen.

'Het toestaan van deze "spontane actie" kan een precedentwerking hebben', aldus Floske Spieksma van personeelspartij UB in de universiteitsraad. 'Op *De Nachtwacht* van Rembrandt en de schuttersstukken van Frans Hals staan (behalve een klein meisje op het eerste schilderij) alleen mannen. Vermeer schilderde met onder andere *Het melkmeisje* vrouwen in een dienstbare positie, en Gauguin schilderde Polynesische vrouwen. Gaan deze ook van de muur afgehaald worden?' Spieksma wilde weten waarom het college pas na vijf dagen besloot het schilderij terug te hangen. En 'hoe denkt het college de verschillende heftige, wijdverbreide gevoelens te "wegen"

in haar besluitvorming met betrekking tot het schilderij?'

'*In hindsight* waren sommige acties niet zo heel handig', reageerde rector Hester Bijl. 'We proberen er nu een mooie stap van te maken. Er komt een commissie die gaat kijken naar wat er met het werk gaat gebeuren.'

De commissie gaat ook onderzoeken hoe de universiteit 'zich wil tonen in het Academiegebouw', legde Bijl uit. 'Dat moet passen bij wie we zijn. Het gaat dan om het historisch perspectief, het belang van bepaalde personen en colleges. Maar het gaat er ook om dat iedereen zich thuis kan voelen bij ons.'

Ook wordt er een seminar georganiseerd over het schilderij: 'We hopen dat half januari te doen.'

Collegevoorzitter Annetje Ottow ging in op de reactie van het college op de kritiek. 'Het begon vrijdag een beetje te druppelen met aandacht voor de kwestie. Vragen van de media zijn op zondag beantwoord. De lucht leek geklaard. Op maandag kwam er echter een mediastorm op gang, dat was aanleiding om intensiever op de zaak in te gaan.'

Op dinsdagochtend besloot het college het schilderij voorlopig terug te hangen. Ottow: 'Achteraf is de vraag: "Hadden we dit beter kunnen voorzien?" Ja, dat had inderdaad gekund. Voor ons is echter heel belangrijk dat we nu alle verschillende geluiden over het schilderij laten horen.'

Na #CameraGate is het tijd voor #ProtestProctorio

Een student aan de Vrije Universiteit is erin geslaagd om aanmerkelijk te maken dat ze is gediscrimineerd door antispieksoftware Proctorio, zo meldt het College voor de Rechten van de Mens. In de coronapandemie zetten verschillende universiteiten – waaronder ook de Leidse – Proctorio in om fraude bij online thuisexamens te voorkomen. Tijdens zo'n tentamen houdt het programma studenten via hun webcams in de gaten. Naast de webcam monitort de applicatie ook het scherm, de microfoon, het internetverkeer, en de muisen- en toetsenbordactiviteit van de student. Signaleert de software 'verdachte momenten', dan worden de bijbehorende beelden doorgestuurd naar de docent en de examencommissie, die vervolgens mogen vaststellen of er inderdaad gespiekt is.

De klacht van de student van de VU luidt dat de gezichtsherkenning algoritmes van Proctorio er niet in slaagden om haar gezicht te detecteren, vermoedelijk vanwege haar donkere huidskleur. Tot vijf keer toe werd haar zo de toegang tot haar tentamen belemmerd. Het College voor de Rechten van de Mens oordeelt nu dat de student voldoende feiten heeft aangedragen voor een vermoeden van 'algoritmische discriminatie'. De universiteit krijgt tien weken om te bewijzen dat daarvan geen sprake is geweest.

Een belangrijke mijlpaal, noemt het College voor de Rechten van de Mens dit oordeel terecht. Of mensen nou worden gediscrimineerd door elkaar, door de overheid, of door een algoritme – discriminatie is in elk van die gevallen een schending van het fundamentele principe dat alle mensen gelijkwaardig zijn aan elkaar, en verdient in elk van die gevallen onze aandacht, afkeuring, en actie.

En toch knaagt er iets bij mij. Stel, het lukt Proctorio om de racistische bias uit zijn algoritmes te halen en voortaan wél elk studentengezicht als zodanig te herkennen, is er dan geen probleem meer? Is het echt enkel discriminatie wat er verkeerd is aan Proctorio? Ben ik de enige die zich er überhaupt ongemakkelijk bij voelt wanneer de controlerende blik van de docent, de universiteit, en de bedrijven die zij in de arm neemt doordringt tot in de studentenkamer?

Dit raakt aan een grotere vraag die vaker bij me opkomt als ik lees wat rechters, ethici, en commentatoren te zeggen hebben bij de introductie van nieuwe technologische controletoe-

passingen – van cameratoezicht op straat tot corona-apps en gedigitaliseerde identiteitsbewijzen.

Altijd zijn ze scherp op eventuele vooroordelen die in de algoritmes zijn ingebakken, en mogelijke discriminatie die met de toepassingen gepaard gaat. Maar vergeten we niet te reflecteren op de vraag of de mensheid eigenlijk in het geheel wel gebaat is bij de uitbouw van al die controlemiddelen?

Al te vaak zie ik goedbedoelende politici en ethische commissies meebuigen wanneer er weer een

plan ligt om online spionagebevoegdheden uit te breiden of nieuwe surveillancetechnieken te lanceren. Meestal zeggen ze 'ja, mits', op z'n best is het 'nee, tenzij'.

Waarom niet gewoon eens een keer 'nee'? Nee, omdat het naïef is om te denken dat zulke middelen nooit in verkeerde handen kunnen vallen, of gebruikt kunnen worden voor doelen die nu nog niet voorzien zijn. Nee, omdat we niet willen leven in een onontkoombaar panopticon, zoals Michel Foucault het ooit omschreef, waarin ons gedrag altijd door een spiedend oog kan worden gezien en zo nodig door een autoriteit kan worden gecorrigeerd, met als resultaat dat we uiteindelijk al uit eigen beweging perfect in de pas gaan lopen.

Nee, omdat de voordelen van al die technologische handigheidjes – ietsje snellere paspoort-checks, ietsje kleiner gezondheidsrisico, ietsje minder fraude – zo'n groot privacy-offer onder de streep gewoon niet waard zijn.

Zo'n harde 'nee' was wél te horen bij de introductie van de zogeheten *classroom scanners* hier op de Leidse universiteit. Het protest van studenten tijdens 'cameragate' kwam voor mij als een aangename verrassing. Ik had het niet verwacht van een generatie die is opgegroeid met beveiligingscamera's op elke straathoek; met ouders die te allen tijde inzicht hebben in je schoolrooster, huiswerk, en cijfers via Magister, en je exacte locatie constant live kunnen volgen via een tracker app op je telefoon; met uitsmijters die eerst je groene vaccinatievinkje willen zien voordat je de club in mag.

'Cameragate' daargelaten, heb ik tot nu toe van de jeugd nog maar weinig verzet gezien tegen het steeds verder uitdijende controle- en surveillancecircus. Misschien dat ik volgend jaar maar eens Foucault ga lezen met mijn studenten. Tot slot een tentamen via Proctorio. Wie niet op komt dagen, krijgt een 10.

Josette Daemen is promovendus aan het Instituut Politieke Wetenschap

Gebedsruimte is ‘niet van deze tijd’ (en zit op slot)

Rechten is op zoek naar een nieuwe gebedsruimte in het krappe Kamerlingh Onnesgebouw. Nu is er al een lokaal waar studenten en medewerkers terecht kunnen, maar dat is niet erg toegankelijk en wordt ook gebruikt voor andere zaken.

DOOR VINCENT BONGERS

‘Is het mogelijk om een aparte gebedsruimte op het kog te krijgen?’, vroeg Nadien Abou Elmagd van studentenpartij lvs tijdens de faculteitsraadsvergadering van Rechten.

Abou Elmagd legde uit dat er al een lokaal is dat dienst doet als gebeds- en stilleruimte, ‘maar deze kamer wordt ook als EHBO-ruimte gebruikt. Bovendien zit er op de deur een bordje met de tekst “staff only”’.

Deze deur zit ook nog eens op slot en wordt alleen geopend als een student zijn lu-card inlevert bij de receptie. ‘Al deze punten bij elkaar zorgen er dus voor dat studenten niet op een makkelijke of toegankelijke manier kunnen bidden. Ik heb hier al meermaals signalen over gekregen van studenten.’ Er is ook nergens met bordjes of herkenningstekens aangegeven dat het een gebedsruimte is. De drempel ligt hoog om gebruik te kunnen maken van de ruimte.

‘Het studentenlandschap is al divers’, aldus Abou Elmagd. ‘We hebben als faculteit de ambitie dit nog verder te diversifiëren. Mijns inziens is het dus zeker waardevol om hier tijd en moeite in te steken, zodat het voor elke student van elk geloof in positieve zin gefaciliteerd wordt om te bidden.’

‘Dit is een belangrijk punt’, reageerde faciliteitsmanager Alexander van Drooge. ‘Ik zag en hoorde ook dat dit een hot topic is. Zoals de ruimte nu is ingericht, is niet van deze tijd. Ik heb hier ook overleg over gehad met de coördinator diversiteit en inclusie.’

Van Drooge legde uit dat er een focusgroep is samengesteld voor de gebedsruimte met daarin medewerkers en studenten met diverse religieuze achtergronden. ‘We zijn bezig met het opstellen van een lijst: wat moet wel, en wat moet niet? Deze lijst is bijna compleet. Helaas hebben we op het kog ruimtebrek. We zijn nu aan het onderzoeken wat er mogelijk is.’

Tien studenten weggestuurd bij tentamen

Het nieuwe inschrijvingsstelsel voor tentamens is nog te onduidelijk en de communicatie moet beter, vindt de faculteitsraad van de Faculty of Governance and Global Affairs.

DOOR SUSAN WICHGERS

Uit een tussentijds evaluatie rapport over het nieuwe inschrijvingsstelsel MyStudyMap, dat de faculteitsraad deze week besprak, bleek dat in totaal tien studenten zijn weggestuurd bij een tentamen omdat ze zich niet hadden ingeschreven. Personeelsraadslid en docent Elena Bondarouk vertelde dat er onduidelijkheid over het nieuwe systeem bestaat: eerder hoefden FGA-studenten zich namelijk niet in te schrijven voor tentamens. ‘Er ging veel mis bij deeltoetsen van eerstejaars. Ik had tegen de studenten gezegd dat ze zich moesten aanmelden, vervolgens werden ze weer uitgeschreven. Later bleek dat inschrijven niet hoefde omdat het een online toets was.’ Ook wilde Bondarouk weten hoe soepel andere faculteiten zijn met na-inschrijvingen. ‘In hoeverre benadelen we onze eigen studenten?’ Eerder werd er bij de faculteit Geesteswetenschappen al kritiek geuit op het nieuwe systeem.

‘Er blijken dingen mis te gaan’, zei Sanneke Kuipers van de personeelsgeleding. ‘Of dat nu een fout in het systeem is of een communicatievervalsing: we hebben te maken met jonge studenten die dit voor het eerst moeten doen en waar we een oplossing voor moeten verzinnen.’

Het bestuur opperde om docenten meer te betrekken bij de communicatie. ‘Ze kunnen in een college screenshots laten zien: als je dit hebt gedaan is het nog niet oké, maar als je dit ziet wel’, aldus vice-decaan Koen Caminada. ‘Ik vind dat een betere route dan de deur weer hallopen te zetten en mensen te helpen als ze zich niet goed ingeschreven hebben. Zeker met digitale tentamens moet het op tijd geregeld zijn.’

Stadhouder Willem IV

Stadhouder Willem V

Koning Willem I

Koning Willem III

Koning Willem II

Oranjes waren symbool van koloniale macht

Er komt een onafhankelijk onderzoek naar de koloniale geschiedenis van de Oranjes, maakte koning Willem-Alexander vorige week bekend. Mare neemt alvast een voorschot op mogelijke pijnpunten. ‘Het zou ongemakkelijk zijn als blijkt dat ze er veel aan hebben verdiend.’

DOOR VINCENT BONGERS EN SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

In april 1594 vertrekken de schepen Mauritius, Hollandia, Amsterdam en het Duyfken van Texel naar Bantam op Java. De kleine vloot onder leiding van Cornelis de Houtman is op zoek naar specerijen. Het is de eerste tocht naar de Oost: de Vereenigde Oostindische Compagnie (voc) bestaat nog niet, maar de Oranjes spelen al een rol in de eerste stappen naar kolonisatie van Java, schrijven Australische onderzoekers Susan Broomhall en Jacqueline Van Gent in hun boek *Dynastic Colonialism*. Voor De Houtman was het namelijk van groot belang dat stadhouder Maurits van Oranje aanbevelingsbrieven en giften meegaf om buitenlandse heersers te paaien. Door diplomatie, handel en het uitwisselen van geschenken kregen de Oranjes figuurlijk voet aan de grond in Indië. Toch is er over de rol die het koningshuis in de beginfase van de kolonisatie nog veel onbekend, zegt historicus en koningshuiskenner Coks Donders. ‘Voornamelijk over hoe de geldstroom in elkaar zat. Dat is goed om te onderzoeken en ik snap dat de koning wil weten waar je als koningshuis je geld aan hebt verdiend.’

In opdracht van koning Willem-Alexander gaat de Leidse universiteit een onafhankelijk onderzoek verrichten naar de koloniale geschiedenis van de familie Oranje-Nassau, bleek vorige week. Het onderzoek zal drie jaar duren en staat onder leiding van emeritus hoogleraar koloniale geschiedenis Gert Oostindie. ‘Diepgaande kennis van het verleden is essentieel om historische feiten en ontwikkelingen te kunnen begrijpen en de impact daarvan op mensen en gemeenschappen zo scherp en eerlijk mogelijk onder ogen te kunnen zien’, liet de koning weten. ‘Ik vind het belangrijk dat deze kennis ook beschikbaar komt ten aanzien van de rol van het Huis Oranje-Nassau in de koloniale geschiedenis.’ Er valt genoeg te onderzoeken, blijkt uit een rondgang langs experts.

Aandelen in plantages

In de zeventiende en achttiende eeuw waren de Oranjes bestuurlijk, economisch en cultureel betrokken bij de koloniën, vertelt universitair docent Karwan Fatah-Black, expert op het gebied

van vroegmoderne globalisering en het Atlantische slavernijverleden. ‘We weten dat stadhouder Willem III, die ook koning was van Engeland en Schotland, aandelen had in de Engelse handelsmaatschappij *The Royal African Company*, die ook aan slavenhandel deed. Stadhouders Willem IV en V zaten in het koloniale bestuur, zij waren voorzitters van de voc en West-Indische Compagnie (wic).’

Willem IV stuurde bijvoorbeeld een legermacht naar Suriname om opstanden van *marrons*, gevluchte voormalige slaven, de kop in te drukken en om de koloniale raad in Suriname te vervangen door een Oranjegezinde bestuurder. ‘Uit het onderzoek zou kunnen blijken dat de stadhouders een meer sturende rol hadden dan gedacht’, aldus Fatah-Black. ‘Willem V had aandelen in plantages. Ik weet niet hoeveel andere inkomsten zij ontvingen uit de koloniën, dat kan nu worden uitgezocht.’ Maar hoe verder je teruggaat in de geschiedenis, hoe lastiger het is om daar achter te komen, waarschuwt Donders. ‘Veel is niet gedocumenteerd of verdwenen in de loop van de tijd. En er is natuurlijk niemand meer die ons kan vertellen wat in welk handelsregister staat. Er is wel materiaal, maar de vraag is of het volledig is. Dat kost veel ontcijferwerk, maar er zijn specialisten die dat kunnen.’

Vaststaat dat de Oranjes geld hebben verdiend aan de koloniën. Donders: ‘We weten wel dat een exorbitant deel, soms tot twintig procent van de opbrengsten uit de koloniën, richting de kas van de Oranjes ging.’

‘Dat is

‘Zo veel eeuwen in drie jaar doorploegen vind ik heel ambitieus’

bijvoorbeeld ook gebeurd met de Gouden Koets, waarbij specialisten bij wijze van spreken tot de mijn in Suriname aan toe konden traceren waar het goud vandaan kwam. De vraag is alleen wat je met die informatie wil doen. Het is aan de staat om daar een besluit over te nemen.’ Bovendien zouden de onderzoekers ook hun licht moeten schijnen op investeringen van de Oranjes in de koloniën, vinden Fatah-Black en Donders. Zo is koning Willem I rijk geworden door de handel in opium, schrijft Ewald Vanvugt in zijn boek *Roofstaat* (2016). Willem I richtte onder andere daarvoor de Nederlandsche Handelsmaatschappij (nhm) op. De nhm oordeelde ‘dat de zedelijkheid haar niet verbood het verbruik onder de Javanen te stimuleren, teneinde daardoor handelswinsten voor Nederland te behalen’, schrijft de expert van het koloniale verleden van Nederland. Begin negentiende eeuw was Indië een wingewest geworden waar de bevolking werd uitgebuit.

30 miljoen gulden

Het gaat niet alleen om geld maar ook om waardevolle objecten. Fatah-Black: ‘De Oranjes ontvingen geschenken uit de koloniën, die ze bijvoorbeeld doorgaven aan bevriende staatshoofden. Die geschenken speelden een rol in de opbouw van hun macht en reputatie.’ Donders: ‘Toen de vaart, de voc en wic, eenmaal lekker op gang waren, zijn er veel waardevolle kunstschaten deze kant op gekomen.’ Met moderne technieken kan worden achterhaald waar die precies vandaan komen. ‘Dat is

ten uitzoeken, is welk deel van het fortuin van Willem I nog meer is te herleiden tot de koloniën. ‘Bij deze koning, waarbij de koloniën direct onder zijn gezag stonden, zal het onderzoek ook moeten gaan over het cultuurstelsel’, zegt Fatah-Black. Dat is een pachtstelsel dat de Javanen dwong om op een deel van de grond die ze bewerkten koffie, thee en suiker te verbouwen. De producten werden ingeleverd bij het gouvernement, dat de spullen met hoge winsten verkocht. Met dat stelsel kon de koning zijn macht vrijwel zonder weerstand uitoefenen en werd de bevolking van Java volledig uitgezogen. ‘De Oranjes waren in die tijd het symbool van de koloniale macht.’

Slavernij

Ook de periode daarna, rond de afschaffing van de slavernij in 1863 (al bestond er tot en met 1873 nog slavernij in Suriname), behoeft onderzoek. ‘Koningen Willem II en III lijkten een niet erg actieve rol te hebben gespeeld in die afschaffing’, aldus Fatah-Black. ‘Het kan zijn dat zij die ont-

wikkeling juist hebben afgeremd.’ Over de laatste eeuw is al veel bekend, zegt Donders. ‘In de eerste helft van de twintigste eeuw zijn de meeste koloniën onafhankelijk geworden. Wilhelmina was de laatste die nog grote betrokkenheid had bij de koloniën. Vanaf Juliana in 1948 werd dat een stuk minder.’ Fatah-Black vermoedt dat er veel nieuwe zaken aan het licht gaan komen. Dat bleek ook toen hij onderzoek deed naar de rol van De Nederlandse Bank in de slavernij. ‘In de geschiedenis van de bank die al was verschenen kwam het woord slavernij helemaal niet voor. Na onderzoek bleken er toch duidelijke verbanden met dat verleden. Ik verwacht dat het hier ook zo zal gaan. Het zou ongemakkelijk kunnen zijn als boven tafel komt dat de Oranjes veel aan de koloniën hebben verdiend.’

Volgens Donders is een driejarig onderzoek wellicht niet lang genoeg. ‘Zo veel eeuwen in drie jaar doorploegen vind ik heel ambitieus’, reageert Donders. ‘Ik denk dat je een heleboel voor elkaar kan krijgen, maar weet zeker dat het dan nog niet klaar is.’

Excuses slavernij

‘Het loopt helemaal verkeerd’, zegt Fatah-Black over de gang van zaken rond de excuses die de Nederlandse staat wil maken voor de slavernij. Hij was vorige week aanwezig bij het overleg op het Catshuis tussen het kabinet en diverse belangenorganisaties over de excuses. ‘Rutte heeft niet de ambitie om de excuses te depolitiseren. Dat is echt een fout van het kabinet en de premier. Excuses moeten buiten het gekrakeel van de dagelijkse politieke strijd blijven. ‘Ik denk echt dat het beter is om niet nu de excuses te maken. Rutte stelt zichzelf centraal in het proces. We moeten het loskoppelen van een politiek ambt. Dat kan het best door het staatshoofd, de koning dus, excuses te laten maken. Die staat boven de partijen.’ Volgens Fatah-Black is 1 juli een prima datum, dan wordt herdacht dat er 150 jaar geleden echt een einde kwam aan slavernij. ‘Dat is beter dan het er nu doorheen jagen.’

Eerlijk delen, of doen wat de minister wil?

De universiteit wil niet dat alleen nieuwe universitair docenten profiteren van de startersbeurzen van minister Dijkgraaf. Faculteiten hebben plannen om het geld breder in te zetten.

DOOR VINCENT BONGERS, SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK EN SUSAN WICHERS

De startersbeurzen van rond de drie ton van het ministerie van Onderwijs voor startende universitair docenten (UD's) zorgen voor veel gepuzzel bij de faculteiten. Minister Dijkgraaf wil dat het geld naar individuen gaat. Het college van bestuur en een aantal faculteiten vinden dat er meer onderzoekers moeten profiteren van de kapitaalinjectie. 'De faculteit krijgt jaarlijks 2,4 miljoen aan startersbeurzen', zei Stefaan Van den Bogaert van het rechtenbestuur tijdens de faculteitsraadsvergadering. 'Per beurs gaat het om een bedrag van 270.000 euro. Maar er gaat 30.000 euro af voor de kosten die de faculteit en de universiteit maken.' De UD ontvangt dus in principe een beurs van 240.000 euro. Het bestuur gaat dit geld echter 'op een slimme, solidaire en rechtvaardige manier toekennen', aldus Van den Bogaert. 'We willen voorkomen dat de beurzen op de faculteit voor tweedeling zorgen tussen *haves and have nots*.'

Dus kiest Rechten voor een zogeheten team science-aanpak. 'Het plan is dat een nieuwe UD samen met een UD die al langer in dienst is een aanvraag indient. Zo genieten niet alleen de nieuwe medewerkers van het geld.'

Ook decaan Mark Rutgers van Geesteswetenschappen wil dat, zei hij vorige week in faculteitsraad. 'Als we daar de ruimte voor krijgen, is team science de beste mogelijkheid.' Ook de faculteiten Archeologie, Sociale Wetenschappen en Wiskunde en Natuurwetenschappen liepen eerder weten zo veel mogelijk medewerkers van de beurzen te willen laten profiteren.

Bij de faculteitsraadsvergadering van FGGA dinsdag kwamen de beurzen ook aan bod. 'Iedereen die recht heeft op een startersbeurs kan een voorstel indienen', zei directeur bedrijfsvoering Niels Laurens. 'We hebben gekozen voor een commissie waarin alle instituten vertegenwoordigd zijn. Die gaat kijken naar de aanvragen en de criteria waarop ze scoren. Degenen die bovenaan eindigen, krijgen het.' Faculteitsraadslid Elena Bondarouk pleitte voor meerdere kleine potjes zodat meer mensen er aanspraak op kunnen maken. 'Dan heb je minder concurrentie.' Laurens: 'Om die reden moet je een mede-aan-

'We willen hier geen tweedeling tussen haves and have nots'

vragers hebben, zo willen we stimuleren dat die beurs bij meerdere mensen terecht komt. En het moet besproken zijn met de opleidingsdirecteur. Anders krijg je situaties waarin iemand zegt: ik hoef geen onderwijs te geven, zoek het maar uit.'

Er zijn ook nog stimuleringsbeurzen voor meer ervaren onderzoekers. Het gaat om een totaalbedrag dat ongeveer even groot is als het bedrag voor de startersbeurzen. Het is onduidelijk welke criteria er gelden voor het verdelen van deze beurzen, vertelde Van den Bogaert bij Rechten. 'Het ministerie is te laat met het vaststellen van de regels, maar er is min of meer aangegeven dat we het voor het eerste jaar zelf maar moeten uitzoeken. Ons plan is om dat geld op termijn te besteden aan alle senior onderzoekers.'

Volgens Van den Bogaert wordt dit jaar al een deel van het geld toegerekend aan de faculteit. 'Het gaat waarschijnlijk om negen ton, die willen we graag gebruiken voor UD's die zijn benoemd voor 1 januari 2022, maar niet in een team zitten met een UD met startersbeurs.' FGGA gaat de stimuleringsbeurzen omzetten in PhD-fellows, omdat het bedrag zo laag is dat de slagingskans van een aanvraag te klein zou zijn, legde Laurens uit. 'Dat betekent dat elk instituut een aantal promovendi krijgt die zes jaar lang de helft van de tijd onderwijs kunnen geven. Ze kunnen worden ingezet daar waar de werkdruk hoog is. Zo kunnen we toch iets doen aan de werkdruk met deze middelen.' Het is overigens niet zo dat de universiteit dit allemaal zelf kan beslissen. Het ministerie heeft namelijk een adviescommissie, met daarin de Leidse hoogleraren Remco Breuker (Koreastudies) en Pancras Hogendoorn (decaan geneeskunde), voor de starters- en stimuleringsbeurzen ingesteld. Die commissie zal onder meer kijken of universiteiten meer ruimte kunnen krijgen om de beurzen op een voor hen gewenste manier te kunnen verdelen.

Tijdens de universiteitsraadsvergadering ging het ook even over de startersbeurzen. Een van de initiële voorwaarden voor de beurzen was dat de ontvangers tijdens de looptijd geen beursaanvragen bij subsidieverstrekker Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek doen. Het college heeft echter signalen ontvangen dat die voorwaarde wordt geschrapt. Met name de bèta's maken bezwaar tegen deze regeling omdat zij meedingen naar subsidies die hoger zijn dan de startersbeurs.

Hoe harder het vak, hoe minder vrouwen

Van links naar recht: Wiskundige Grace Chisholm Young, natuurkundige Hendrika Johanna van Leeuwen en scheikundige Irène Joliot-Curie

In haar boek *Ongekend* portretteert Margriet van der Heijden vergeten vrouwelijke wetenschappers. 'Toen ik solliciteerde, hoorde ik: "Jammer dat je gehandicapt bent." Dat ging over mijn dochters.'

DOOR EMIEL BEINEMA

Hoe kwam u op het idee om een boek over onbekende vrouwen in de bètawetenschappen te schrijven?

'In 2013 was ik als wetenschapsredacteur bij *NRC* verantwoordelijk voor wis- en natuurkunde. Toen heb ik een opiniestuk geschreven: "Natuurkunde is toch niks voor een vrouw". Daarop kwamen ontzettend veel reacties van vrouwen die zich herkenden in de obstakels en vooroordelen. Daardoor dacht ik: ik moet door met dit onderwerp.'

'Een aantal jaar later maakte ik voor de krant een serie over vrouwen die over het hoofd zijn gezien in de natuurwetenschap. Die serie heeft uiteindelijk geleid tot dit boek, aangevuld met meer portretten en een lange inleiding.'

Hoe heeft u gekozen?

'Dat heb ik intuïtief gedaan, zeker voor de krant. Ik ben teruggegaan in de tijd tot de natuurwetenschappelijke revolutie van de zeventiende eeuw, tot de eerste vrouwelijke hoogleraar, kort daarna, in 1732. Je kunt natuurlijk nog tot de oudheid, en verder, teruggaan, maar ik wilde me op de moderne natuurwetenschap richten.'

'In lijn met mijn eigen achtergrond ben ik daarbinnen uitgekomen op de "harde" natuurwetenschappen. Er zitten niet veel

biologen in. Als je kijkt naar het imago van vakken: hoe "harder" een vak wordt gevonden – natuurkunde, wiskunde, maar ook wel filosofie – hoe minder vrouwen. Dus dat zijn misschien ook de vakken waarin het het interessantst is om wel naar vrouwen te zoeken.'

'Ik wilde geen boek met heldinnen: kijk wat een fantastische vrouwen allemaal. Daarom heb ik ook vrouwen opgenomen zoals wiskundige Grace Chisholm Young, die het niet erg vond dat gezamenlijke artikelen op naam van haar man stonden omdat hij daar meer geld mee verdiende. Ik hoop dat de geportretteerden zo gearieerd zijn dat je daarachter ook al die andere vrouwen ziet die net zo goed een carrière in de natuurwetenschappen hadden gewild maar net wat minder geluk hadden of voor wie de vooroordelen (zie kader) te zwaar wogen.'

U bent zelf gepromoveerd bij het prestigieuze internationale instituut voor deeltjesonderzoek (CERN), maar niet in de natuurkunde gebleven. Komt dat ook door die vooroordelen?

'Dat is alweer een tijd geleden, in een periode waarin men niet echt ingesteld was op vrouwen in de natuurkunde. Ik had tijdens mijn promotieonderzoek een dochter gekregen, en vlak daarna weer. Toen ik daarna solliciteerde voor een postdoc-plaats werd er gezegd: "Je bent wel goed, maar jammer dat je gehandicapt bent." Die handicap waren mijn dochters.'

'Ik had natuurlijk naar het buitenland kunnen gaan, maar ik wist niet hoe ik dat moest doen met een baby en een klein dochtertje. Daarvoor was ik misschien niet dapper genoeg. Als wetenschapsjournalist kon ik wetenschap combineren met schrijven, wat ik ook altijd al heel leuk had gevonden. En in plaats van die grote experimenten bij CERN met duizend mensen is het ook wel leuk als je gewoon zelf wat kunt maken.'

'Toch heb ik de wetenschap gemist. Ik viel met mijn neus in de boter: ik mocht zo na mijn afstuderen naar CERN, een van de leukste periodes van mijn leven. De internationale samenwerking, het gevoel dat je misschien echt iets nieuws kunt ontdekken en de combinatie van kwaliteiten die je nodig hebt: je moet de detector en de bijbehorende natuurkunde begrijpen, programmeren, overleggen, de data interpreteren...'

'Maar de wetenschap is nu weer anders, competitiever en voor jonge wetenschappers soms heel hard. Dus ik wil het ook niet idealiseren.'

'Misschien is het nu eens de beurt aan mannen om naar hun eigen rol te kijken'

Hoe gaat het nu met vrouwen in de natuurwetenschappen?

'Er wordt, meer in algemene zin in de maatschappij, vaak gesproken over "deeltijdprinsesjes". Daar erger ik me enorm aan. Dan denk ik: hallo! De drie eeuwen hiervoor mochten vrouwen vaak amper werken, zeker niet op hoger niveau. Pas in 1957 werden gehuwde vrouwen in Nederland als handelingsbekwaam beschouwd: tot die tijd moesten mannen hun huishoudgeld geven, mochten ze geen huis of auto kopen. Als je besloot niet te trouwen, was je een mejuffrouw: dan was er dus voor jou een speciale titel die meisjes ook kregen. Zo werd je letterlijk niet voor vol aangezien.'

'Het is unfair om te zeggen: jullie werken niet genoeg en zijn niet ambitieus. Kijk eens naar de geschiedenis, wat vrouwen is aangepaard, waar we vandaan komen. Misschien is het nu eens de beurt aan mannen om naar hun eigen rol te kijken.'

Want die ideeën werken nog steeds door?

'Je wordt opgevoed door een generatie die dat nog heeft meegeemaakt, of dat zijn nu je grootmoeders. Mijn eigen moeder werd ontslagen toen ze trouwde. Dat was na 1957, maar die ideeën ijlden nog lang door. En dat is niet zo heel lang geleden, wil ik maar zeggen.'

Deeltjesfysicus werd journalist en hoogleraar

Margriet van der Heijden is opgeleid als deeltjesfysicus, werkte na haar promotie als wetenschapsjournalist en is inmiddels hoogleraar wetenschapscommunicatie aan de Technische Universiteit Eindhoven. Ze publiceerde vorig jaar *Denken is verrukkelijk*, een boek over de Leidse tijd van wetenschappers Tatiana Afanassjeva en Paul Ehrenfest.

In *Ongekend* presenteert ze 32 portretten van onbekende vrouwen uit de natuurwetenschappen. Zo schrijft ze hoe Irène Joliot-Curie, de dochter van Marie Skłodowska-Curie, in 1935 net als haar ouders samen met haar echtgenoot een Nobelprijs won, of dat Eunice Newton Foote ruim 165 jaar geleden al schreef over het broeikas effect.

Naast de portretten van individuen legt Van der Heijden ook verbanden. In haar inleiding, getiteld 'Uit het keurslijf van bescheiden dienstbaarheid', beschrijft ze aan de hand van de portretten en haar eigen ervaringen historische trends en geeft ze mogelijke verklaringen voor de benadeelde positie van vrouwen in de natuurwetenschap.

Hoe vrouwen stopten met breien en 'blauwkousen' werden

In *Ongekend* staat ook een portret van een Leidse natuurkundige. 'Mejuffrouw' Hendrika (Jo) van Leeuwen promoveerde in 1919 bij Hendrik Lorentz op de quantummechanische oorsprong van magnetisme. 'Toen de eerste vrouwen rond 1900 gingen studeren, waren wis- en natuurkunde redelijk populair bij vrouwen: ongeveer de helft van de vrouwen ging naar die faculteit, deels ook voor farmacie', vertelt Margriet van der Heijden.

In 1900 werd de Vereniging van Vrouwelijke Studenten te Leiden (vVSL, in 1973 gefuseerd met Minerva) opgericht. Lorentz' dochter Berta, die ook natuurkunde studeerde, was daar lid en schreef in 1910 mee aan het lustrumboek. Dat vond Van der Heijden prachtig om te lezen: 'Over hoe zij worstelden met hun positie. Bij de eerste vergaderingen zaten sommige vrouwen te breien. Dan ontstond er discussie of dat wel of niet moest kunnen.' Dat probleem was bij het tienjarig bestaan al opgelost. 'Nadat op de eerste vergaderingen in eigen lokaal – louter vervelende reglementsbesprekingen – de ijver zich had afgekoeld op het merken van onze eigen stof- en theedoeken, werd de breikous niet meer op de v.v.s.l. gezien', zo tekent ene J.E. Vreede in het boek spottend op.

Belangrijker nog was dat leden van de vereniging, zoals veel meer studerende vrouwen, bang waren uitgemaakt te worden voor 'blauwkousen', vertelt Van der Heijden: een spotnaam voor geleerde vrouwen 'die zoveel met hun neus in de boeken zouden zitten dat ze hun vrouwelijkheid verloren'.

'Wat er ook in stond, was dat Lorentz de vVSL van feministische lectuur had voorzien', aldus Van der Heijden. 'Waarschijnlijk kwam dat doordat de vrouw van Lorentz, Aletta, een beetje feministisch was, voorstaander van vrouwenkiesrecht bijvoorbeeld. Niet met dezelfde strijdbaarheid als Aletta Jacobs trouwens, die bovendien socialistisch was. In Leiden waren ze wat deftiger, dus daar ontstond een gematigder afsplitsing van Jacobs' Vereniging voor Vrouwenkiesrecht.

'Het was een beetje een braaf soort voortstrevendheid. Vrouwen mogen meedoen, maar we moeten het ook niet overdrijven. Aletta Jacobs was al te strijd-lustig, eigenlijk. Het moest wel keurig blijven.'

Burenruzie

DOOR TOM BREEDVELD
ILLUSTRATIE SILAS.NL

Haar zus heeft nog een kerstspel bedacht. Met gevoel voor theater stelt ze voor dat ze papa's pijp van zijn bureau moeten stelen terwijl hij werkt. Ze moeten sluipen, stille-tjes, waarschijnlijk zonder zelfs maar te durven ademen, en de pijp onder zijn neus vandaan pakken als hij hem neerlegt terwijl hij aan zijn tekeningen werkt. Daarna verstoppem ze hem in de schuur, hun verzonden hoofdkwartier, en als hij hem komt halen geven ze niet toe totdat hij het wachtwoord weet te raden. Ginn kijkt naar Clio, en raakt opgewonden. Wormen draaien in haar maag, zoals altijd wanneer ze nerveus is, maar ze weet dat Clio het voortouw zal nemen en laat zich leiden. Ze is blij dat haar zus haar nog steeds betreft bij haar spelletjes, nadat moeder haar had vermaand dat Clio alleen zou willen zijn als ze ouder werd. Ze had Clio niet gevraagd of dit waar was, bang om van de hele zaak een waarheid te maken door hem te onderkennen. Op school was ze eenzaam, had ze niet veel vrienden, en bracht ze de lunchtijd vaak door in haar eentje. Dan zat ze stille-tjes verhaaltjes te verzinnen en die dan uit te tekenen in het zand op de stoep. Ginn heeft iets voelen verschuiven in de sfeer van haar ouderlijk huis, ze kan het niet helemaal verklaren. Haar moeder was stiller geworden, de laatste weken, ingetogener. Papa was de laatste tijd strenger voor zijn meisjes. Hij was gisteren woedend geworden tijdens het kerstdiner, nadat Ginn een bord worstjes en jus had laten vallen die het tapijt dusdanig hadden bevlekt dat het zuiveringszout waar moeder bij zwoer niet voldoende was om het weg te krijgen. Normaliter had papa haar enkel een standje gegeven, nu werd hij handtastelijk. Ginn was aan het huilen gebracht, Clio was te bang geweest om iets te zeggen om haar zus te troosten en had haar een knuffel gegeven toen ze weer in hun kamer waren. Clio moest het ook gevoeld hebben – iets sinisters is in de fundamente van hun familiedynamiek getrokken. Clio opent de deur alsof ze een kluis kraakt, met bijtend langzame en overdreven bewegingen, terwijl ze de deurklink millimeter voor millimeter naar beneden trekt, zich bewust van elke decibel geluid die ze maakt. Ginn wil zelfs niet knipperen, bang dat ze dan iets cruciaals mist dat hen zou kunnen verraden. Als de deur opengaat, laat de onthulde schaduw flarden van gedempt geluid naar buiten, de oude radio van hun vader die nieuwsberichten doorgeeft in zijn moedertaal, Pools. Moeder wil niet dat hij ernaar luistert in de woonkamer: 'De meisjes spreken het ook, en het is altijd zo morbide.' 'Hoe weet jij dat nou? Jij spreekt geen Pools', had hun vader geantwoord, en

moeder had enkel gezucht, dus had hij zich erbij neergelegd. Ginn vangt uit de radio een vlagtekst op die ze begrijpt. 'President Narutowicz heeft strafvermindering aangeboden... krijsgedevangenen... de ULTRAKTATEN... Verhoogde vijandigheid...' Hoewel ze nu de taal vrij goed beheerst, zijn veel woorden te verwarrend voor haar, evenals het onderwerp in het algemeen. Clio wijst de kamer in als een generaal die haar beveelt om niemandsland over te steken, en licht aarzelend stapt Ginn over de houten drempel van de kamer. Haar blote voeten raken het krassige tapijt, haar neusgaten vullen zich met de mufte tabaksrook die haar dankzij gedwongen gewenning niet stoort. 'De bevolking... verloor het geloof... veel immigranten...' Immigranten was hoe vader zijn familie noemde. Ginn wilde Amerikaan zijn, maar thuis werd dat afgekeurd. Clio was er trots op Pools te zijn, en las Poolse kinderboeken hardop voor aan Ginn, die de inhoud ervan niet altijd begreep, er bang voor was, en de voorkeur gaf aan de veiligere avonturen van Penelope Pennyfree, die nooit huilde en altijd wist wat ze moest doen, en die veel vriendjes had die altijd naar haar luisterden en met haar om wilden gaan. Een man was bij ze langsgelopen, een grote, dikke man, die met een rood aangelopen gezicht iets had geroepen tegen vader, niet in het Pools. Ook toen was het woord 'immigranten' gevallen, maar de man had het niet goed bedoeld. Zijn speknok trilde bij elke spraakspatting en aan zijn worstenvingers had een gouden ring geblonken met een doffe smaragd in het midden. Ze had de ring herkend, de vaders van enkele kinderen op school droegen ook zo'n ring. 'Heeft papa gekregen als beloning, omdat-ie het opneemt voor het volk', had een jongetje gezegd, dat later die middag Clio zo hard had geduwd dat ze op haar gezicht was gevallen en een bloedneus had gekregen. De juffrouw had beide kinderen een standje gegeven. Stap voor stap komt Ginn dichterbij het bureau van haar vader. Ze ziet zijn blonde hoofd, een aura in het licht van de koperen bureaulamp. De meiden waren blond, hun oma was het ook geweest. Ze hadden hun grootmoeder nooit ontmoet tijdens haar laatste jaren in Polen. 'Dat is nu even te moeilijk.' En nu was het te laat. Vader haalt de pijp uit zijn mond, legt hem op tafel, beweegt zijn arm naar zijn borst. Ginn weet dat hij naar de tabakszak in zijn borstzak grijpt, klaar om bij te vullen, iets waar ze hem soms mee helpt. Vader biedt haar dan de lucifer om aan te steken, maar vuur schrikt haar af. Veel dingen maken haar bang. Ze verwacht bij alles dat het mis zal gaan. >

> Ginn kijkt terug naar Clio, niet wetend wat te doen. Moet ze de pijp grijpen? Komen ze daarmee weg? Clio's gezicht toont een plannetje. Maar voordat Ginn kan proberen te begrijpen wat ze heeft bedacht, doet Clio een zet waarvan Ginn zich kapot schrikt. Ze opent haar mond en zegt,

'Papa, wat eten we vanavond?'

Zo'n vraag zou niet altijd volstaan om hem uit zijn sluimer te wekken. Maar ze stelt hem in het Pools.

De eerste keer dat Clio een Pools gesprekje met haar vader had gevoerd ('Wat drink je, papa?' 'Thee.' 'Mag ik eten?' 'Eten? Bedoel je drinken?' 'Ja, drinken. Mag ik drinken?') 'Je kan ook proeven zeggen.' 'Mag ik proeven?'), had hij haar getraakteerd op een boek. Nu bevond zich op zijn gezicht alleen een soort diepe verwarring.

'Waarom zeg je dat? Misschien moet je zo maar niet meer praten.

Ginn, wat ben jij aan het doen?' Zijn antwoord is in het Engels.

Het doel van het moment is verschoven, en niemand heeft nog enig idee. Clio staat in de deuropening, en kijkt haar vader vragend aan.

'Waarom niet?', ook in het Engels.

Haar moeder had de telefoon nu vaak van de haak liggen. Mensen hadden steeds gebeld en niks gezegd, enkel gehijgd, een enkele keer iets geblaft. Sindsdien was het niet zo belangrijk meer om bereikbaar te zijn. 'Wat als het iemand is die we wel willen spreken?' had Ginn gevraagd. 'Dat is het nooit', had mama gezegd.

'Daar kun je mee in de problemen komen', antwoordt papa.

'Waarom dan?'

Even is het stil. Alle drie schrikken ze als de deurbel gaat. Een lange, harde, snerpande trilling die de lucht doet rinkelen.

Ginn grijpt de pijp. 'Rennen, Clio!' Ze verbaast zichzelf dat ze de controle overneemt.

'Wacht, nee!' roept papa. 'Niet naar buiten!'

De bel gaat weer, en hij is ineens zo luid.

De gang door, de woonkamer in, langs moeder op de bank, door de keuken, door de achterdeur, rennen door de tuin. De schuur staat achterin, aan de achterkant verbonden aan een enorm veld vol wild gras. Soms staat daar een paard, dat verwaald lijkt en na een hard geluid snel zijn biezen pakt. Het beest komt echter altijd weer terug.

'Rennen!' roept Ginn weer, en ze trekt een sprintje naar de schuurdeur, gooit zichzelf ertegenaan. Het is verrassend licht buiten.

'We zijn er, Clio!' roept Ginn, terwijl ze het slot van de deur probeert open te schuiven. 'We zijn er.' Een antwoord blijft uit. Ginn hoort het geluid van brekend glas vanuit het huis.

Ginn draait zich om naar Clio – had ze het gehaald? – maar die staat in het midden van de tuin, en kijkt voorbij de schuur, een duizendmeterblik in haar ogen. Ze lijkt verlicht, een oranje gloed bedekt haar, alsof ze in de spotlight staat. Het regent, lijkt het.

Ginn loopt naar haar zus, de pijp in haar vingers geklemd. 'Clio?'

Clio blijft staren. Ginn volgt haar blik, langs de schuur naar het veld, het wilde gras in. Een groep silhouetten vult daar het tafereel, elk met een fakkel in de hand, een spoor van brandend gras achterlatend.

Hun ringvingers glinsteren. Het is geen regen – het is as.

Ginn draait haar blik naar Clio. Ze is altijd bang, maar nu heeft het een functie. Clio draait zich naar Ginn, tranen in haar ogen. Ginn grijpt haar hand. In de woonkamer gilt iemand, een schrille, gepijnigde kreet.

'Rennen', zegt Clio.

Van de jury

Grenzen, daar moest het over gaan.

Niet alleen was 2022 immers het jaar van oorlog, vluchtelingencrisis en ander grensoverschrijdend gedrag; de inhoudelijke voorwaarde voor de inzendingen van de achtste editie van de Mare-Kooyker-Kerstverhalenwedstrijd bood de deelnemers zo ook de kans om verder te kijken dan hun eigen navel.

Missie geslaagd: de oogst varieerde van proza tot poëzie en beschreef zowel buschauffeurs, bootvluchtelingen als buiten-de-pot-pissers. Na het nodige leesplezier kwam de jury (bestaande uit schrijvers Arjen van Veelen, Christiaan Weijts en Mare-hoofdredacteur Frank Provoost) tot de volgende top drie.

Het beknopte, maar gelaagde verhaal 'Van der Dolk' kan gelezen worden als een pleidooi voor eigen parochie van de foute man. Foute archetypen moeten niet naar de 'vergeetkelder' worden verbannen, zegt de foute man rechtstreeks tegen de lezer, want juist zij herinneren ons eraan dat het slechte in de mens kan komen 'van iedereen die op het eerste gezicht aardig kan lijken'. Maar kunnen we hem nog op zijn woorden geloven? Student **Ricardo Tosellini** won de derde prijs (en €50 aan boekenbonnen).

'De kerstoespraak' geeft een eigenzinnige invulling aan het actuele thema van grensoverschrijdend gedrag op de werkvloer. Dat gebeurt niet in de laatste plaats door het genre van de kerstoespraak zelf uit de bocht te laten vliegen. Wat lijkt te beginnen als een traditionele speech, kantelt geleidelijk naar een situatie waarin alles in een nieuw licht komt te staan. Die subtiliteit, in combinatie met humor, vaart en een beeldende stijl maakt dit tot een opvallend sterk verhaal, bevolkt met levensechte personages, die misschien wel allemáál op een bepaalde manier over een grens gaan. Wie er daders zijn en wie slachtoffers is minder eenduidig dan het lijkt in deze ontspoorde wereld die is samengeballd op slechts een paar vierkante meter café in een paar pagina's proza. Student taalbeheersing **Lieve Heijnen** wint er de tweede prijs (en €50 aan boekenbonnen) mee.

In 'Burenruzie' echoot het grote onheil dat eerder klonk in Gerard Reve's beroemde verhaal 'De ondergang van de familie Boslowits'. Je voelt een voortdurende dreiging zonder meteen te snappen waar het gevaar precies vandaan komt. Subtiele flashbacks, flarden nieuws uit een oude radio en het schakelen tussen verschillende talen geven voorzichtige hints, waarna het noodlot ongenadig hard toeslaat. Student media technology **Tom Breedveld** (28) smeedt het met filmisch vernuft en een perfecte spanningsopbouw aan elkaar en verdient daarmee de eerste prijs.

Gefeliciteerd, hoe kwam je op het idee voor dit verhaal?

'Ik ben momenteel een roman aan het schrijven en een van mijn randfiguren was een getormenteerde ziel over wie ik graag meer wilde weten. Dit is haar "geschiedenis", zeg maar. Volgens mij is het al schrijvende vaak zo dat je op een gegeven moment achter je personages aanloopt in plaats van andersom.'

Maar je schrijft dus vaker?

'Behoorlijk veel: columns en reviews van games en films voor de website van mijn vader (frontaalnaakt.nl), en tot voor kort ook mijn eigen website (downtime-chronicles.com). Ik heb een jaar geleden een korte film gemaakt die nu draait in het festivalcircuit. Ik ben bezig met een roman (in het Engels), waar de eerste 20.000 woorden nu van gereed zijn.'

Waarom wilde je Poolse geschiedenis in het verhaal betrekken?

'Het fenomeen van eenzaamheid en buitensluiting dat helaas veel te veel mensen moeten ondervinden, is een soort hardnekkige ontsteking die we maar niet weg krijgen. Ik vind de mensonterendheid die daaraan ten grondslag ligt ziekelijk. Helaas is dit bijna een garantie als je een allochtone achtergrond hebt, een soort mismaakt erfrecht. Omdat ik het idee krijg dat we niet heel veel hebben geleerd van de vorige eeuw (of de lessen zakken goed weg), wilde ik het idee van een allochtone achtergrond zoals we dat nu interpreteren in verbinding brengen met de vreemdelingenhaat van zo'n tachtig jaar geleden.

'Tot slot deed het lot van de Oekraïense vluchtelingen (die veel mensen nu ineens wel het idee geeft dat 'het dus toch iedereen kan overkomen') me denken dat er wellicht overlap was met hoe de Poolse vluchtelingen in 1939 zich moeten hebben gevoeld.'

Wie zijn je literaire voorbeelden?

'David Foster Wallace, met zijn snijden- en onontkoombare volzinnen die zich toch afzetten tegen makkelijk cynisme. Hilary Mantel, die in drie zinnen een leven aan emoties in kaart weet te brengen, en stripschrijvers Alan Moore (ja, strips zijn literatuur, en nee, graphic novel is een snobistische term en onnodig),

Grant Morrison, David Mazzuchelli en Art Spiegelman.

'Op Nederlands gebied ben ik wellicht cliché, maar clichés zijn clichés omdat ze werken: W.F. Hermans, Jan Wolkers, Louis Couperus. En Anne Frank's dagboek; dat schreef ze op zestienjarige leeftijd in die situatie - daar kan niemand aan tippen.'

Wat koop je van de €250 aan boekenbonnen?

'Ik houd een lijst bij van boeken die ik nog wil (als het goedkoper is dan 10 euro mag ik het van mezelf meteen kopen), en ik liet laatst Excel de prijzen van alle boeken bij elkaar optellen. Ik heb zo'n 10.000 euro nodig om alles te kopen.

'Ik vind het passend om mijn Nederlandse literatuur met deze prijs uit te breiden (en die alleen in Leiden uit te geven, mits mogelijk), dus ik ga voor de vier novellen van Nescio, maar ik koop er zeker ook een paar dingen van die ik al heel lang wil - de Vier Grote Chinese Romans van zo'n 1000 jaar geleden die nu schappelijk te krijgen zijn, mooie uitgaves van de essays van Frantz Fanon en James Baldwin, *The Annotated Wizard of Oz*, de brievenwisselingen van Lovecraft, Hilary Mantel's *Cromwell Trilogy*, wat Batman-strips natuurlijk en Salvador Dalí schreef ooit een script voor The Marx Brothers die nooit is verfilmd maar nu wel is verstript, *Giraffes on Horseback Salad*.'

Lichtgevende 'middelvinger' verduisterd door actiegroep

'Een grote middelvinger naar de gewone burger, lokale bedrijven en in het bijzonder studenten', zo beschrijft anarchistische organisatie De Zwarte Tulp het nieuwe kunstwerk over de Oude Vest. *To Breathe: Leiden* van de Zuid-Koreaanse kunstenaar Kimsooja werd op 18 november officieel onthuld, maar stond maandag alweer in het donker nadat de actiegroep de stekkers had losgetrokken. De organisatie vindt dat de 'nodeloze' verlichting van het kunstwerk de energiecrisis verergerd en dat de gemeente haar prioriteiten niet op orde heeft. 'Het geld dat de lampen kosten, hadden ook aan de energietoelag van studenten gegeven kunnen worden.' Volgens de planning blijft het kunstwerk nog drie jaar staan. Foto Taco van der Eb

Verzet tegen nieuw rooster met 'zeer destructieve gevolgen'

De faculteitsraad van Geesteswetenschappen is zeer kritisch op het plan om alle minoren en keuzevakken in één semester te roosteren. 'Ik adviseer het faculteitsbestuur met klem om het college van bestuur ervan te overtuigen dat dit geen goed idee is.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Het college van bestuur wil dat studenten alleen nog in het eerste semester van het derde jaar dertig punten aan keuzevakken of een minor kunnen volgen. Het idee is dat het voor studenten makkelijker wordt om deze bij een andere faculteit te volgen. Momenteel kunnen er vijftien punten van de vrije keuzeruimte worden gehaald in het vijfde semester (eerste helft van het derde studiejaar) en vijftien punten in het zesde semester. Volgens de nieuwe richtlijn moeten al die punten dus worden geconcentreerd in het vijfde semester. Binnen de faculteit Geesteswetenschappen is dit al het geval bij de opleidingen urban studies en international studies. Het college van bestuur wil dat voor alle opleidingen laten gelden. Volgens bestuurslid Jeroen Touwen heeft het voor studenten voordelen, zei hij in de faculteitsraad. 'Het is makkelijker om keuzeruimte te benutten als je een heel semester helemaal beschikbaar hebt voor je minor. Je kunt dan makkelijker een volgend stage doen, makkelijker een half jaar naar het buitenland en makkelijker een minor bij een andere faculteit volgen.' Maar binnen de faculteit Geesteswetenschappen wordt dat plan met zeer weinig enthousiasme ontvangen. Twee weken geleden schreef *Mare* al dat de opleidingsvoorzitters van verschillende talenstudies zich verzetten, omdat het volgens hen de opbouw

van de studie schaadt en de taalverwerving onder druk zet. Ook de faculteitsraad is erg kritisch. Raadslid Jan Frans van Dijk-huis wees het bestuur erop dat de nieuwe richtlijn 'zeer destructieve gevolgen' heeft voor de talenopleidingen. 'Studenten wordt het onmogelijk gemaakt om zich in het vijfde semester voor te bereiden op hun bachelorscriptie. Ze volgen dan geen vakken meer die bij de bacheloropleiding passen, en kunnen dus geen basis leggen voor een scriptieonderwerp.' Raadslid Adriaan Rademaker voegde eraan toe dat veel opleidingsvoorzitters net bezig zijn met het doorvoeren van grote programmawijzigingen op basis van de programmanormen. Met dit nieuwe plan 'moeten ze dan weer opnieuw naar de tentafel om het programma te veranderen'. Ook raadslid Rint Sybesma had een waslijst aan bezwaren. 'Dit plan wordt gepresenteerd alsof het grote voordelen heeft voor studenten, maar het heeft juist grote nadelen.' Ten eerste noemde hij de continuïteit in de taal bij talenopleidingen. 'Studenten Frans moeten hun scriptie in het Frans schrijven. Als zij een heel semester geen Frans hebben gehad, dan hebben ze daar ongetwijfeld meer moeite mee.' Daarnaast benoemde hij dat bij 'heel veel opleidingen' het vierde semester een buitenlandsemester is. 'Als ze straks het vijfde semester ook weg zijn, zijn ze dus een heel jaar weg van de opleiding en hun studiegenoten.'

Het leidt volgens Sybesma ook tot extra werk, omdat docenten in het eerste semester een onevenredig groot aantal vakken moeten geven ten opzichte van het tweede semester. 'In de master is er namelijk ook altijd een grote concentratie van vakken in het eerste semester.'

En dan is er nog de kwaliteit van de minor zelf. 'Nu kun je nog Portugees in het eerste semester en Portugees 2 in het tweede semester volgen', zei Sybesma. 'Straks niet meer. Ze zullen dus veel minder de diepte in gaan dan nu het geval is.'

Ook was hij niet te spreken over het plan van het bestuur om per opleiding naar de situatie te kijken. 'Ik begrijp hieruit dat dit gewoon al besloten is. Maar het wordt een zootje. Stel dat er drie opleidingen zijn voor wie het een probleem is, en die het vijfde semester niet hoeven leeg te roosteren. Dat kan toch helemaal niet? Het moet of voor alle opleidingen gelden, of voor geen van allen. Het faculteitsbestuur moet zeggen: we doen dit niet.' Raadslid Nicole van Os voegde er nog aan toe dat sommige minoren worden gebruikt als premaster. 'Premasterstudenten van buiten de EU moeten hun vakken doen in het tweede semester. Maar als daar geen aanbod meer is, kun je die studenten dus geen pakket meer aanbieden van voldoende niveau. Of je moet voor die groep nieuwe vakken gaan invoeren. Dat lijkt me niet wenselijk.'

'Als ik het goed begrijp is de raad niet echt enthousiast', vatte Touwen de kritiek samen. 'De reden dat we zeggen er per opleiding naar te kijken, is omdat er ook opleidingen zijn waar het wel werkt, zoals international studies en urban studies. Het is ook niet zo radicaal als het lijkt. Je kunt ook een stage van één dag in de week doen, en dan doe je daarnaast een paar vakken. Het enige wat het college wil, is interfacultaire uitwisseling van onderwijs mogelijk maken.'

De raad was niet overtuigd. Voorzitter van de raad Jan Sleutels: 'Namens vrijwel de hele raad adviseer ik het faculteitsbestuur met klem om het college ervan te overtuigen dat dit geen goed idee is.' Decaan Mark Rutgers zei 'dit als bestuur heel goed te overwegen'.

Tijdens de universiteitsraad maandag zei rector Hester Bijl 'verbaasd' te zijn dat er bij Geesteswetenschappen nu pas wordt gediscussieerd over de harmonisatie. 'Het wordt al jaren voorbereid.' Ook zei ze dat er eventueel uitzonderingen mogelijk zijn als de harmonisatie bij bepaalde opleidingen echt onhaalbaar is.

Een zorgverlener voert actie tegen de fysieke kerkdienst bij de ingang van de Rehoboth Kerk in Barneveld, 25 december 2020.

Urk was de uitzondering

Het beeld dat de kerken tijdens de lockdown overvol zaten is onterecht, betogen historici Tom-Eric Krijger en Paul van Trigt in hun boek *Pandemieën en protestanten*. 'Gelovigen worstelden wel degelijk. Wat is solidair: samen bidden of juist afstand houden?'

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN
FOTO ANP/REMKO DE WAAL

De coronapandemie heeft weinig goeds gedaan voor het imago van religieuze minderheden. Berichten over drukbezochte kerkdiensten in Staphorst en Urk, terwijl de rest van het land in lockdown was, staan gegrift in het Nederlandse collectieve geheugen, al dan niet met bijbehorende woede en verontwaardiging. Onterecht, vinden historici Tom-Eric Krijger en Paul van Trigt. Want hoewel kerkgemeenschappen gevrijwaard waren van veel coronamaatregelen, hield een overgrote meerderheid zich waar mogelijk aan de regels: ze volgden kerkdiensten online, pasten titelen aan, toonden zich zoveel mogelijk solidair. En worstelden daar vaak behoorlijk mee. 'We kennen allemaal het voorbeeld van Staphorst', zegt Van Trigt. 'Maar dat is echt een uitzondering.'

Hun boek *Pandemieën en protestanten* bundelt onderzoeken - waaronder een paar van studenten - naar Nederlandse protestantse gemeenschappen tijdens pandemieën: niet alleen tijdens de coronacrisis, maar ook tijdens de rampzalige Spaanse griepgolf aan het begin van de vorige eeuw, en de cholera-epidemieën die gedurende de negentiende eeuw door het land raasden. De bundel geeft een inkijkje in discussies achter de kerkdeur. Van Trigt: 'Anders dan het ongenueanceerde beeld van brute figuren die tijdens een pandemie samenkomen, zie je meer worsteling: zijn we solidair aan de samenleving? Wat betekent solidariteit; dat we samenkomen en bidden, of juist afstand houden?' Het is een afweging tussen geestelijke en lichamelijke gezondheid, zegt Krijger: 'In de wat orthodoxere hoek groeit juist in crisistijd de behoefte om naar de kerk te gaan, samen te komen, en schuld te belijden - ook namens niet-kerkelijk Nederland, voor volkszonden die Gods toorn gewekt hebben. Tijdens een pandemie voelt dat als een religieuze plicht. Je ziet terug in het boek dat mensen die afzagen van fysieke bijeenkomsten daar erg mee worstelden. Het wortelt in een gemeenschapszin die net zo groot is als in het verleden.' Van Trigt benadrukt dat de kerkgang voor veel religieuze groepen onmisbaar is. 'Gemeenschapszin zie je natuurlijk ook bij niet-religieuze groepen. Maar voor religie is de kerkgang essentieel, iets dat móet. Dus een kerk zoekt manieren om daarmee door te gaan, dat is belangrijk om te realiseren.' Daarnaast hebben religieuze groepen de neiging om de lichamelijke gezondheid te relativiseren,

zegt hij. 'Daar zijn tal van voorbeelden van. Omdat men gelooft in een leven na de dood, is de eigen gezondheid betrekkelijk.' Een discussie van alle tijden, blijkt. Dat gaat niet alleen over wel of niet vaccineren; antivaxers zijn volgens de onderzoekers meer een 'randverschijnsel' dat je ook in de negentiende eeuw zag, toen vaccinaties tegen pokken verplicht waren voor schoolgaande kinderen. De onderzoekers richten zich meer op de andere potentiële brandhaard: samenkomsten in de kerk. Ook daar zijn de pijnpunten min of meer hetzelfde gebleven, bijvoorbeeld de viering van het heilige avondmaal. Tijdens de coronacrisis zagen veel kerken af van het ritueel waarbij je een wijnbeker deelt. Honderd jaar geleden op perden predikanten tijdens de Spaanse griepgolf om aparte bekertjes te gebruiken, zegt Van Trigt: 'Toch werd de eenheid en het samen drinken uit een beker belangrijker gevonden dan de lichamelijke gezondheid.' Ook toen de cholera-bacterie en het griepvirus nog niet waren ontdekt, besefte men wel degelijk dat de ziektes besmettelijk waren. Desondanks bestond er een eeuwenlange traditie van 'biddagen': massale bijeenkomsten om gezamenlijk te bidden voor verlossing. Dat leidde er bijvoorbeeld toe dat, terwijl de Spaanse Griep wereldwijd tientallen miljoenen levens eiste, in heel Nederland mensen op het hoogtepunt van de pandemie bijeenkwamen. Een Leidse kerk zat 'stampvol, velen konden er niet in', schreef een inwoner in zijn dagboek. 'Destijds werd er vanuit de samenleving een oproep gedaan aan de overheid om de kerken vol te laten stromen door een biddag uit te schrijven', zegt Krijger. 'Om om Gods erbarmen te smeken,

'Toen Rutte zei: "Julie lezen de Bijbel verkeerd", dacht men: zie je wel, ze pakken onze manier van leven af'

om bekering te vragen, en om schulden en zonden te belijden en hopen dat daarmee de pandemie snel voorbij is. Nu is het omgekeerd: vanuit de samenleving klinkt de roep om de kerken óók te sluiten. Overheden bewegen mee. Tijdens de coronacrisis namen ze in felle bewoordingen afstand van kerkgangers die massaal bijeenkwamen.'

Minister Ferd Grapperhaus en premier Mark Rutte ontpopten zich zelfs tot 'amateur-theologen': Grapperhaus - die vrijdag het eerste exemplaar van de bundel in ontvangst neemt - dreigde kerkbezoekers dat ze zich wel moesten verantwoorden aan God. Rutte stelde dat hij 'altijd in de Bijbel [heeft] gelezen dat het christendom begint met het uitgangspunt dat je niet alleen voor jezelf leeft, maar ook voor de ander'.

Dat is olie op het vuur, denkt Krijger. Zeker in kringen waar al een anti-overheids sentiment heerst. 'Als Rutte als een dominee zegt: "Jij leest de Bijbel verkeerd", of Grapperhaus vermanend zegt dat je je moet verantwoorden aan je schepper, denkt men: zie je wel, we worden niet serieus genomen door de overheid. Ze pakken inderdaad onze manier van leven af.' 'Er spelen ook andere dingen mee in de Biblebelt. In reformatorische kringen heerst het gevoel dat de manier van leven wordt bedreigd. En als zoiets heiligs als samenkomen in de kerk ook wordt afgenomen? Dat heeft op plaatsen als Urk en Staphorst tot een uitbarsting geleid.'

Het is een ingewikkelde discussie, zegt Van Trigt. 'In het boek staat een hoofdstuk waarin je ziet dat reformatorische christenen een "safe space" willen. Omdat ze hun denkbeelden niet terug zien in de maatschappij, richten ze een eigen ruimte in. Daarin liepen ze op bepaalde manier voor op politieke discussies van nu.' Hij trekt een voorzichtige parallel met Forumland: ook een minderheid die zich niet gehoord voelt en dus een eigen ruimte organiseert. 'Het gevaar is natuurlijk dat ze zich helemaal afzonderen van de samenleving. Wat gaat daar gebeuren, en moeten we ons daar niet mee bemoeien?' Al waren samenkomsten van Forum voor Democratie tijdens de pandemie van een heel andere orde dan de kerkdiensten, zeggen de onderzoekers. 'Dat was voor de ophof, een bewuste middelvinger naar de rest van het land. Dat speelt in de Biblebelt niet. Daar is het eerder: voor ons is dit heilig, dit laten we niet afnemen', aldus Krijger.

Van Trigt: 'Ik geef dit voorbeeld om te laten zien hoe ingewikkeld het is. Er is wel een verschil tussen de kerk en een politieke groepering. Godsdienstvrijheid heeft een lange geschiedenis. We zijn als historici voorzichtig met meningen en adviezen, maar als je over godsdienstvrijheid heenapt: weet wat je doet. We hebben hier heel lang voor gevochten.'

Tom-Eric Krijger en Paul van Trigt,
Pandemieën en protestanten. De omgang met infectieziekten in protestants Nederland sinds 1800. Presentatie vrijdag 16 december, Vrije Universiteit, De Boelelaan 1105, Amsterdam, 13:30 - 17:00

Solliciteren is daten met iemand die jou niet meteen ziet zitten

'Kun je niet gewoon een andere baan zoeken?'

Ik schaamde me al terwijl ik het zei. Iemand vertelde me over zijn werk: het was leuk, maar hij had een nare leidinggevende. En dan was dit mijn advies. Terwijl hij uiteraard allang aan het solliciteren was.

Los van het feit dat sommige mensen geen ander werk kunnen zoeken, bijvoorbeeld omdat ze al drie jaar bezig zijn met hun proefschrift, of omdat een andere baan een lager salaris betekent en de huur of hypotheek dan niet kan worden betaald, is het niet zo simpel om een baan te vinden.

Ik heb het zelf ondervonden, dus ik had beter moeten weten. Anderhalf jaar geleden begon ik nog enthousiast aan mijn nieuwe carrière als sollicitant: ik deed een dag over een sollicitatie en liet die voor verzending dan ook nog door anderen controleren. Maar nadat ik twee keer werd afgewezen en één keer compleet genegeerd, riep ik een tijdslimiet van drie uur per sollicitatie in het leven.

Gezien mijn geringe succes, moesten mijn cv en motivatiebrieven misschien anders. Mijn Instagram- en TikTokverslaving maakten plaats voor ongezond veel scrollen op LinkedIn, waar je wordt gevoed met tegenstrijdige sollicitatietips. Een motivatie moet origineel zijn en vrij van clichés, heb je al wel eens aan een video gedacht?

Maar meestal kijken ze alleen naar je cv, die moet dus alles bevatten, op maximaal één A4'tje, anders haken ze af.

Je cv moet er creatief uitzien, maar gebruik geen template (de kans is groot dat anderen voor dezelfde kiezen) en houd het simpel.

Een foto kan goed werken, maar het is een risico.

Zet er alleen vaardigheden op die relevant zijn voor de functie, maar zorg dat het niet te veel lijkt alsof je je cv erop hebt toegespitst.

Ik stuurde uiteindelijk 24 sollicitaties van wisselende kwaliteit. Zes keer mocht ik op gesprek komen. En dan begint de echte emotionele rollercoaster pas.

Solliciteren staat qua gevoel gelijk aan daten met iemand die jij heel leuk vindt, maar die jou niet meteen ziet zitten. Je zet je vrolijke gezicht op, stelt je open, denkt tegelijkertijd na wat de ander zou willen horen. Je probeert je reserves te houden, maar om überhaupt een kans te maken moet je laten zien dat jij in ieder geval wel enthousiast bent over een mogelijke relatie. Dat zorgt onvermijdelijk voor ijdele hoop.

Je droompartner datet ondertussen ook met andere mensen. Je weet niet met hoeveel

(LinkedIn-tip: vraag daar niet naar, komt onzeker over) en met wie. Misschien heb je zelf ook nog een oude verkering bij wie je steeds stiekem weg moet om de ander te kunnen zien. En na de afspraken iedere keer het Grote Wachten: heb je de ander toch nog kunnen overtuigen? Nee dus.

Het wordt niks, iemand anders paste beter in het plaatje.

Je weet dat het niks met jou als persoon te maken heeft, maar het voelt wel zo. Je hart is gebroken.

Iedereen vindt het rot voor je, maar in deze tijden zijn gelukkig genoeg andere partners te vinden, zeggen ze. Met een illusie armer stort je je op de volgende huwelijkskandidaat. Totdat je een match vindt, want dat is het positieve aan het verhaal: dat hoeft maar één keer te gebeuren. Bij mij na 24 pogingen, bij een ander misschien na drie.

Er is dus hoop, maar 'gewoon' een andere baan te zoeken? Dat zal ik iemand nooit meer als advies geven. En jullie hopelijk ook niet.

Susan Wichgers was redacteur bij *Mare*, en vanaf januari bij de NPO

TO DO:

- SPORTEN
- KOFFIE MET DAAN
- STUDENTICAST
- LUISTEREN!
- WERK GROEP
- BORREL

LUISTER NAAR STUDENTICAST, DÉ PODCAST VOOR EN DOOR STUDENTEN

Speciaal voor de **Universiteit Leiden**

Wij zijn de zorgverzekeraar voor de Universiteit Leiden!

Jij én je gezinsleden profiteren van:

- Kortings op je aanvullende verzekering
- Extra korting bij vrijwillig eigen risico
- Uniek: deel je tandartsvergoeding met je partner
- Speciaal als werknemer: ruime vergoedingen zonder extra kosten voor o.a. tandarts en fysiotherapie

Bekijk ons ruime aanbod verzekeringen en alle voordelen op zorgzekerheid.nl/universiteitleiden

Overstappen kan tot en met 31 december 2022.

Naakte wraak

Toneelgroep Club Lam stelt in de voorstelling *Rubens Meisjes* de dominante mannelijke blik in de kunst ter discussie. 'Op de toneelschool moesten we onze mond houden en kregen we alleen de rol van hoer, maagd of moeder.'

DOOR MARK REID

Drie vrouwen zitten op een toneel en wachten. Maar op wie? Op iemand die hen waarneemt, hen vastlegt op een doek? Op een man? Of juist op iemand die anders naar hen kijkt?

De *male gaze* is een terugkerend onderwerp in de voorstellingen van het vrouwelijke toneelgezelschap Club Lam. De Britse kunsthistoricus John Berger schreef dat sinds de Renaissance de mannelijke blik op de vrouw het uitgangspunt is in de kunsten. Mannen zijn de kijkers, terwijl vrouwen zien hoe ze bekeken worden, als object dat mannen kunnen beseffen of bezitten. Eerder liet Club Lam al Nabokovs *Lolita* opnieuw vertellen vanuit het oogpunt van het minderjarige meisje. Zo beschreef ze wat de blik van (volwassen) mannen met haar doet. In hun nieuwste voorstelling *Rubens Meisjes* stellen ze het vrouwelijke schoonheidsideaal aan de kaak, met als ultiem subject van de *male gaze* drie naaktmodellen als hoofdpersoon, wachtend op een schilder die hen komt portretteren. Maar wie de laatste penseelstreken op het doek mag zetten, man of vrouw, is nog niet zeker.

De Vlaamse schilder Peter Paul Rubens bleek voor Club Lam een ideaal ijkpunt voor hun nieuwste voorstelling. Niet alleen staat hij bekend om de vollere vrouwen op zijn schilderijen, een duidelijk contrast met moderne schoonheidsidealen, ook maakte Rubens in het latere deel van zijn leven nog maar weinig schilderijen zelf. Door jicht kon hij zijn handen niet goed meer gebruiken. Daarom besteedde hij een groot deel van het schilderwerk uit aan zijn leerlingen en werknemers, onder wie een aantal vrouwen. Als het grootste deel gedaan was, voegde hij zelf nog een paar *finishing touches* en een handtekening toe, waardoor het werk toch een echte Rubens mocht heten.

In *Rubens Meisjes* wachten drie modellen op Lavinia Fontana, een vrouwelijke schilder en tijdgenoot van Rubens, die als revolutionaire daad een naaktportret wil voltooien. 'In het stuk is het portret al bijna af, alleen onze borsten moeten nog geschilderd worden', vertelt actrice en schrijfster Marloes Ijpelaar.

Maar het gevaar ligt op de loer als mannelijke schilders te horen krijgen wat Fontana van plan is: 'In de tijd van Rubens mocht een vrouw geen naaktportretten maken. Vaak was het zo dat als vrouwen überhaupt iets schilderden, een mannelijke kunstenaar zoals Rubens zijn handtekening er onder zette of gewoon zei dat het zijn werk was.'

Elk van de drie modellen in *Rubens Meisjes* heeft

zo haar eigen redenen om zich te laten portretteren. De een wil doorbreken als model en hoopt dat figureren in een baanbrekend werk daarbij helpt, de ander wil juist om ideologische redenen een vrouwelijke schilder helpen. 'Het lijkt misschien alsof die drie muzen wachten tot ze klaar mogen gaan staan voor de schilder, maar ze staan er ook voor zichzelf', zegt Ijpelaar.

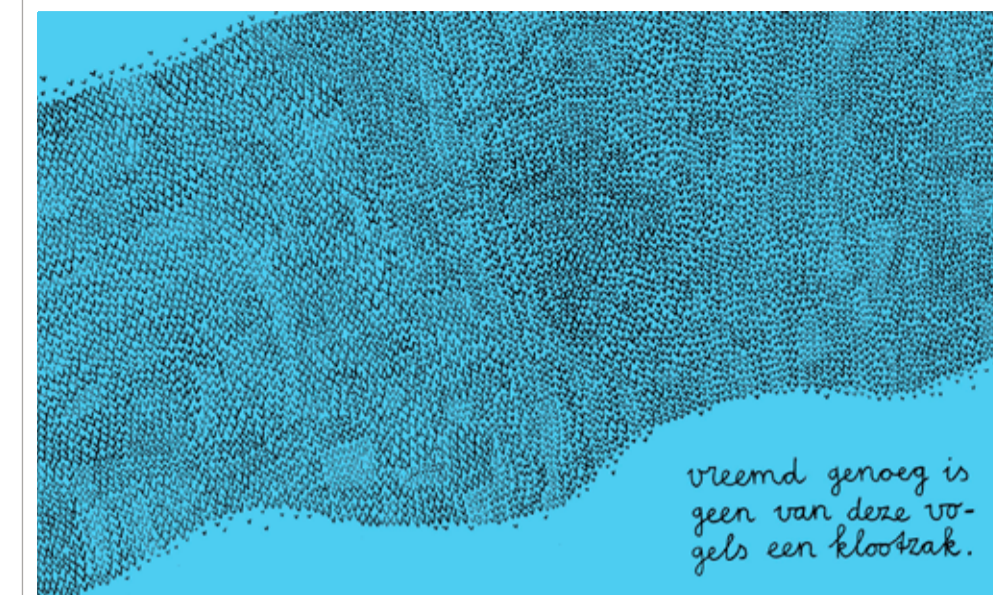
Voor haar is toneel maken een directe manier om de dominante mannelijke blik in de kunst te bevragen. 'Op de toneelschool moesten we als vrouwen onze mond houden en niet te veel ruimte innemen. De rollen die je kreeg waren hoer, maagd of moeder.' Niet alleen waren die personages heel eendimensionaal in opzet, ook in de manier waarop ze gespeeld moesten worden ontbrak alle diepgang. 'Om geluid geven aan emoties moest je alles hysterisch bij elkaar schreeuwen in plaats van een onderbouwde tekst gebruiken. Dat is uiteindelijk wel waarom we voor onszelf zijn begonnen met Club Lam.'

Juist vrouwelijke naaktmodellen verdienen meerdere gezichten, vindt Ijpelaar: 'Als er in een museum een man op een schilderij staat afgebeeld weet je vaak wat hij doet, wat voor hobby's hij heeft, welke oorlog hij gewonnen heeft. En hij is meestal aangekleed, terwijl vrouwen uit die tijd vaak naakt zijn afgebeeld. En ze staan daar niet als zichzelf, maar ze beelden de Gratiën uit, of ze zijn een onbekende vrouw, of het meisje met de parel. In zo'n schilderij is er maar een enkel beeld van hen zichtbaar terwijl ik hoop dat wij als mensen juist veel verschillende gezichten hebben en dat we die ook allemaal mogen laten zien.'

'Als schrijfster ben ik bezig met hoe je verschillende mensen en de hele diverse samenleving kan verbinden. Hoe kun je het ene personage dat zich druk maakt over haar VanMoofiets die afgaat, verbinden met een vrouw die niet voor zichzelf opkomt en haar man napraat? Juist omdat er drie vrouwen met totaal verschillende perspectieven en achtergronden staan, kun je je als publiek in alle drie herkennen. Bij de ene akte denk je "Wat een kutwijf" en het volgende moment besef je dat ze gedachten beschrijft die je zelf ook hebt.'

En verschijnt Rubens aan het einde nog om zijn handtekening te zetten? Dat zou volgens Ijpelaar het stuk verpesten: 'We wilden niet aan het einde een man op laten komen die dan nog even met zijn kwastje zwiert.'

Rubens Meisjes, Theater Ins Blau, vrijdag 16 december, €19,50 (studenten €15,50)

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4,500 euro te boven gaan.

PG&E en/of BEGELEIDING nodig? Professionele begeleiding voor studenten. Bel of mail voor informatie: onderwijsbovenwijs@gmail.com 0644440634. Also in advanced English.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week bijles en huiswerkbegeleiding op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 6 leerlingen groep, 4 t/m 8, waarvan twee met vergoeding. Eén leerling lezen en rekenen, sbo groep 6. Voortgezet onderwijs: *Wiskunde, aardrijkskunde, 2 havo. *Engels, Nederlands, biologie, vmbo basis/kader klas 3. *Biologie, Nederlands, natuurkunde, 2 vmbo. *Nederlands, brugklas havo. *Nederlands, begrijpend lezen, brugklas mavo/havo met vergoeding. *Nederlands, vmbo kader. *Wiskunde, Engels, brugklas havo/vwo. *Mens en maatschappij, wiskunde, Nederlands, brugklas vmbo-tl. *Engels, 2 havo. *Wiskunde, Nederlands, Engels, 2 vso. *Wiskunde A, biologie, 5 havo. **Leiden-Zuid**, *5 leerlingen basisonderwijs. **Voortgezet onderwijs:** *Nederlands, Engels, Wiskunde, brugklas vmbo basis/kader. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Kerstdiner ter Verbinding: Op 22 december aanstaande organiseert Stichting MOS (Maatschappelijk Ondernemend Student) het Kerstdiner ter Verbinding. Het doel van de avond is om de verbinding tussen studenten en andere Leidenaren aan te gaan, aangezien iedereen in deze tijden wel wat meer verbondenheid kan gebruiken. Het diner zal plaatsvinden op de Sociëteit van L.s.v. Minerva. De bedoeling is dat alle leeftijden met elkaar aan tafel komen, zodat er bijzondere gesprekken en connecties kunnen worden gemaakt. Dit alles onder het genot van een (gratis) driegangenmenu. Wil je deelnemen? Mail naar stichtingmos@lsvminerva.nl

For rent in Voorschoten within cycling distance from Leiden: an isolated apartment (A-label) with a view over greenery, 90 m². First floor: 45 m², hall, a spacious living room with balcony, bathroom, separate kitchen (fridge, microwave/oven, dishwasher, gas stove). Second floor 45m², large bedroom annex study, balcony, landing/storage room; shed. Pleasant living environment, close to amenities, the Vlietland, good public transport connections with, among others, Leiden, The Hague. Partly furnished: floors, blinds, curtains, closet space, 2 beds if desired. Ideally suited for temporary residence for the year 2023, possibly longer. € 1.500 excl. g/w/e. Contact m.eshuis55@xs4all.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijfendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 10.000

Hoofredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman
a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl Sebastiaan van Loosbroek
s.pvan.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Susan Wichgers
s.wichgers@mare.leidenuniv.nl
Emiel Beinema (stagiair)
e.s.beinema@mare.leidenuniv.nl

Medewerkers: Pim Bakx | Remco Breuker | Josette Daemen | Omar Ghaly | Olaf Leeuwis | Oscar van Putten | Maïe de Quay

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, Joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Bandirah | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet B.V.
Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023 - 571 47 45 |
E-mail sales@bureauvanvliet.com
<https://bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad>

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Zoë van Litsenburg | Roel van Niekerk | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

@WeekbladMare

‘Schaatsen zul je mij hier niet zien doen’

DOOR EMIEL BEINEMA
FOTO MARC DE HAAN

Wat zijn jouw taken op de ijsbaan?

‘Als je pa de baas is, ben je overal de lul: ik ben dagcoördinator, heftruckchauffeur, lid van het technisch team, en een van de drie ijsmeesters. Wij zorgen ervoor dat er vanaf niks een mooie ijsbaan komt te liggen, en dat de houten vloer netjes is: er moeten bijvoorbeeld geen spijkers uitsteken.’

Is het veel werk om zo’n ijsbaan aan te leggen?

‘Normaal zijn we twee dagen met het ijs bezig, maar dit jaar waren we in 32 uur klaar. Het weer was heel koud, dus dan bevriest het ijs sneller. We konden elke twee uur weer een nieuwe laag opspui-

ten. Het begint met nevelen en de baan rechtekken, zodat de vloer niet bol of hol komt te liggen. Daarna gooien we er laagje voor laagje water overheen, wat dan ijs wordt. Elke keer controleren we waar we nog wat extra moeten spuiten en waar dat niet nodig is.

‘We hadden dit jaar in het midden problemen, want de chalets aan de zijkant van de baan zijn heel zwaar waardoor de bodem bol stond. Dan loopt het water eraf, dus dan stroomt het uit het midden weg.’

Doe je dit al langer?

‘Dit is mijn eerste keer van A tot Z, van pontons tot ijsbaan, maar de vorige

keer, in 2019, was ik wel al vrijwilliger. Ik heb wel al heel wat evenementen in mijn broekzak zitten, dus ik kende het fenomeen: het zijn lange dagen en korte nachten.’

Ben je zelf blij dat je het ijs weer op kunt?

‘Ik kan niet schaatsen, dus je zal me alleen met mijn schoenen op het ijs zien. En ik ga het ook zeker niet proberen als er zoveel mensen zijn, want dan kunnen ze allemaal lachen.

‘Ik heb heel veel zin in de activiteiten. Ik mag hier een aantal keer draaien tijdens de silent disco. En de dagen voor Kerst is het hier altijd heel gezellig, lekker druk en met gekke kersttruien. Daar kijk ik erg naar uit.’

Werk je het hele jaar bij een ijsbaan?

‘Dit duurt voor mij een half jaar, misschien zijn we zelfs al wel driekwart jaar bezig. Het evenement kost heel wat geld, dat moet je ergens van betalen. We hebben voor alles sponsors moeten zoeken en zoveel mogelijk geld overal af moeten lullen. Dat kost heel veel tijd. ‘Ik werk hiernaast nog in de keuken, bij Brasserie De Poort. Dat doe ik nu maar een dag in de week, maar de rest van het jaar meer. Daar is het wel een stuk warmer. Met deze kou gaan alle deuren dicht, dan gaat het fornuis aan en is het snel lekker warm.’

COLUMN | MAIA DE QUAY

Wat er gebeurt als je niet moeilijk doet over skeere reisopties

Over het algemeen is alles aan een Erasmus-uitwisseling leuk. Je leert een buitenlandse stad op je duimpje kennen, maakt internationale vrienden, feest veel en doet tussendoor ook iets wat lijkt op studie. Je bent vrij om te gaan en staan waar je wil en hebt nauwelijks verantwoordelijkheden, maar er is één groot nadeel: het kost allemaal geld. Nu is dat op zichzelf geen ramp. Allereerst forceert het je om geld bij elkaar sprokkelen en te sparen, en ten tweede leidt de combinatie van student zijn en geen geld hebben vaak tot waardevolle, creatieve oplossingen. In mijn geval innoveer ik met ingrediënten (= gooi alle random zoi uit mijn koelkast in een pan met een ei), neem ik verantwoorde beslissingen (= mijn huur overmaken in de week dat Liz Truss de pond had verneukt), maak ik gezondere keuzes (= wandelen naar de uni want de bus kost geld) en

stel ik me socialer op (= toch maar een drankje van iemand accepteren want een pint kost 5 pond). Soms gaat het echter mis. Zo leidde het feit dat ik afgelopen weekend meer maand dan geld over had tot een wanhoopsdaad. Het zat zo: ik wilde afspreken met een goede vriend die in Oxford studeert. Aangezien Edinburgh – Oxford een behoorlijke trip is, besloten we elkaar in Manchester te treffen. Omdat trainen hier totaal onbetrouwbaar en onbetaalbaar zijn (net de ns) én na 18:00 uur niet meer naar Edinburgh gingen (niét net de ns), besloot ik een bus te boeken. De heenreis was prima: in een luttele 5,5 uur was ik – zonder gedoe of overstappen – in Manchester. De terugreis, daarentegen, was hels.

Zonder geld maar mét vertrouwen in mijn eigen vitaliteit en weerbaarheid, boekte ik de nachtbus van 22:00 tot 07:00 uur, mét overstap in Sheffield om 01:00 uur.

Het busstation in Sheffield bleek de allure te hebben die je mag verwachten van een busstation buiten de ring van een grote voormalige industriestad – echt doordrenkt met typische Engelse gezelligheid. Het was pikdonker, drie graden onder nul, het overdekte gedeelte van het station bleek dicht en mijn

volgende bus was een half uur vertraagd. Om de tijd te verdrijven en niet totaal te bevriezen, ging ik rondjes om het station lopen. Anderhalf uur, vijfduizend stappen en meerdere bevroren tenen later was ik zielsgelukkig toen ik de volgende bus aan zag komen rijden. Het geluk was van korte duur: de bus zat rammend vol met vage figuren, rook naar een mengsel van zweet en dode dieren en werd bestuurd door een maniak die met 60 miles per hour door gladde bochten scheurde. Alsof dat niet erg genoeg was, besloot iemand na tien minuten een hele vis te gaan eten. Dat leest u goed. Twee rijen voor me haalde een man een wit plastic bakje uit zijn tas, toverde daar een hele vis uit en ging die toen lekker zitten opsmikkelen in de toch al zo heerlijk ruikende bus. Een complete free for all.

Ik durf echt te zeggen dat ik – zoals elke student – over het algemeen niet moeilijk doe over skeere reisopties, maar na afgelopen weekend denk ik wel twee keer na als ik de woorden *overnight megabus* zie staan. Kan in ieder geval niet wachten tot ik weer gewoon kan klagen over de incapabiliteit van de ns.

‘De bus rook naar zweet en dode dieren en werd bestuurd door een maniak’

Maia de Quay studeert rechten